

ARCHITECTUUR
OP BEZOEK MET HET WILLEMFONDS
STATE OF THE ART
SCHOLEN

OP BEZOEK MET HET WILLEMFONDS

IN BRUSSEL

8/2 PACHECO EN 5/3 UNESCO

p.5

PETER LINDBERGH

BEZOEK EXPO 25/2

p.3

BOEKVOORSTELLING 30/3
SCHWALBE

HET VERGETEN VERHAAL VAN HET BELGISCHE VOETBAL TIJDENS WO II

p.8

Werfbezoek aan de Beurs

Toen in 1868 begonnen werd met de bouw van het eclectische beursgebouw in het hartje van Brussel, had niemand kunnen vermoeden dat het meer dan 150 jaar later omgebouwd zou worden tot een belevingscentrum over de Belgische biercultuur. Toch is dat exact wat er nu aan het gebeuren is. In 2015 trok Euronext Brussels weg uit het kolossale gebouw en eindigden de beursactiviteiten, die in 1874 waren begonnen, definitief. Gelukkig liet men het gebouw niet leeg staan. Er kwamen verschillende grote tentoonstellingen en er werd gewerkt aan een permanente herbestemming.

En die herbestemming staat momenteel in de steigers. De verbouwwerken zijn aan de gang om er een echte ontmoetingsplaats van te maken, met Belgian Beer World, een restaurant, expositieruimtes, een skybar met panoramisch uitzicht, meerdere ingangen, enz. Het gebouw nadert stilaan haar afwerking, maar met het Willemsfonds gaan we toch alvast een kijkje nemen. De werfleider zal ons rondleiden op de werf (helmen en werfschoenen worden voorzien) en minister Sven Gatz, de vroegere directeur van de Belgische Brouwers en één van de bezielers van dit project, zal mee toelichting geven.

 Donderdag 9 maart om 17u30

Beurs, werfingang op de hoek van de Anspachlaan en de Henri Mausstraat, Brussel

€ **Gratis**

Inschrijven via hans@willemsfondsbrussel.be

De Brussels Concertband in W:Hall1

Vorig jaar moesten we vanwege corona nog uitwijken naar de KVS, maar dit jaar treedt de Brussels Concertband opnieuw op in de vertrouwde W:Hall in Sint-Pieters-Woluwe. Op 5 maart zal de big band, met een 40-tal muzikanten onder leiding van dirigent Guido De Ranter, het beste van zichzelf geven tijdens dit concert met als thema: An Irish party with the Brussels Concertband.

Speciaal voor dit concert nodigden we straffe gastartiesten uit die perfect in dit thema passen. Niall Gallagher, Tara Dance, Dunja en de Folkband Malahide brengen samen met de muzikanten van de Concertband een echte Ierse sfeer naar onze hoofdstad. Bekende Brusselaar Hérítier Tipo zal alles aan mekaar praten en tijdens de pauze bieden we je ook graag een typisch Iers drankje aan. Kortom, alle elementen zullen aanwezig zijn voor een geweldige voorstelling zoals we die van de Concertband gewend zijn.

 Zondag 5 maart om 15u00

**W:Hall, Charles Thielemanslaan 93,
int-Pieters-Woluwe** 39 44 *Groene ho*

15 euro / 7,50 euro voor kinderen tot 14 jaar

 Tickets via <https://concertband.willemsfondsbrussel.be/>
Meer info via suzanne.terhaar@willemsfonds.be

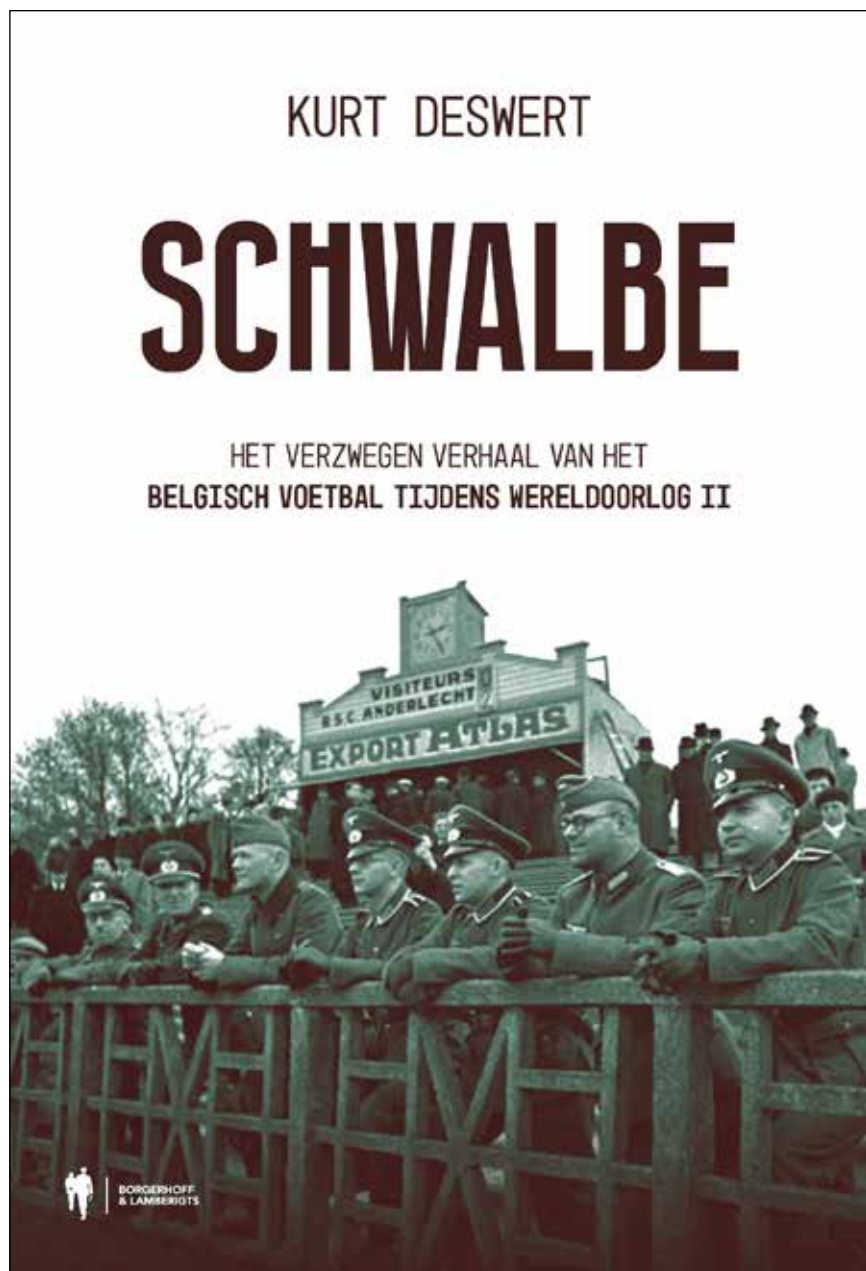
Lid worden van het Willemsfonds?

Lid worden kan heel eenvoudig. Je stort **15 euro** op rekening **BE39 0010 2817 2819** van Willemsfonds vzw. Per extra gezinslid stort je **3 euro** bij. Ben je jonger dan 30 jaar? Dan kan je zelfs gratis lid worden: stuur een mailtje naar suzanne.terhaar@willemsfonds.be

Door lidgeld te storten, word je lid voor het hele jaar 2023. Je ontvangt dan je lidkaart thuis, waarmee je korting krijg bij vele activiteiten. Ook bezorgen we je onze magazines Rechttuit en Kortweg. Bovendien geef je onze vereniging een steuntje in de rug en help je mee het Nederlandstalige sociaal-culturele verenigingsleven vooruit. Alvast erg bedankt bij voorbaat en tot gauw!

ONS FOTOALBUM - PAGINA 13-15

Het verzwegen verhaal van het Belgische voetbal tijdens de Tweede Wereldoorlog

Boekvoorstelling Schwalbe

Voor meer info over het boek en een fragment: zie pagina's 8-9.

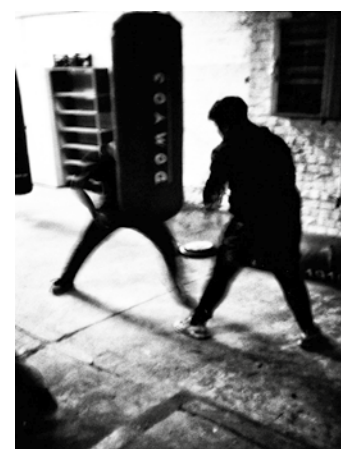
Het Brusselse Willemsfonds is bijzonder trots dat we het boek "Schwalbe, het verzwegen verhaal van het Belgische voetbal tijdens Wereldoorlog II" mee kunnen uitgeven.

Dit boek werd geschreven door Kurt Deswert na jaren van onderzoek in binnen- en buitenland en vertelt verhalen over voetballers, clubbestuurders, scheidsrechters, supporters, ... die betrokken raakten bij verzet, collaboratie, deportaties en gedwongen arbeid in nazi-Duitsland. Het is een boek vol levensverhalen die je veel vertellen over hoe het er in ons land aan toe ging tijdens de bezetting, één van de donkerste periodes in de geschiedenis van ons land.

Op het moment dat deze Kortweg bij u in de bus valt, zal het boek net aan de pers zijn voorgesteld in Kazerne Dossin, maar natuurlijk willen we het boek ook aan elke andere geïnteresseerde voorstellen. Daarom nodigen we je uit voor de Brusselse boekvoorstelling in het stadion van Crossing Schaarbeek op 30 maart. Auteur Kurt Deswert zal er vertellen over het boek en de verhalen, en nadien bieden we je een drankje aan om nog wat na te praten.

- 🕒 **Donderdag 30 maart om 19u00**
- 📍 **Crossing Schaarbeek, Algemeen Stemrechtlaan, Schaarbeek**
- 🚶 **56 66 Crossing 7 Louis Bertrand**
- 💶 **Gratis**
- 📧 **Inschrijven via suzanne.terhaar@willemsfonds.be**

Het boek is te koop in de boekhandel aan 29,99 euro. Willemsfondsleden kunnen het aan 25 euro aankopen door een mailtje te sturen naar hans@willemsfondsbrussel.be

Geleid bezoek aan de expo in het MIMA

Local Heroes

Sport brengt een gemeenschap samen. Vanuit die optiek vertrekt de expo "Local Heroes" om, geïnspireerd door de antieke Griekse gymnasia, een jaar voor de Olympische Spelen het MIMA om te vormen tot een bokstempel. Met deze expo wil het Molenbeekse Millennium Iconoclast Museum of Art de bokssport esthetisch in de kijker zetten, met beeldende kunsten, installaties, fotografie en veel meer. We zullen deze tentoonstelling bezoeken met een gids en sluiten af met een drankje.

- 🕒 **Zaterdag 4 maart om 14u00**
- 📍 **MIMA, Henegouwenkaai 41, Sint-Jans-Molenbeek**
- 🚶 **51 69 Ninoofsepoort 82 Driehoek**
- 💶 **4 euro voor leden / 6 euro voor niet-leden**
- 📧 **Inschrijven via wannes@willemsfondsbrussel.be**

Een verzwegen leven - een Congolese geschiedenis in België

Interview met de auteurs in Replica

Eva Kamanda en Kristof Bohez gingen voor hun boek 'Een verzwegen leven' op zoek naar het verhaal van Eva's overgrootvader François Kamanda. Een op z'n zachtst gezegd heel bijzonder verhaal, vertrekkend vanuit een trouwfoto van haar overgrootouders in Etterbeek, 1942.

Wie was hij en hoe belandde hij hier in België? Wat doet zijn portret in het AfricaMuseum? Wat deed hij op twee Wereldtentoonstellingen op de Heizel? Waarom kent niemand in Eva's familie dit verhaal? En wat had François te maken met het verzet tegen de Duitse bezetter?

In een boek dat ontzettend vlot leest komen we meer te weten over François Kamanda, maar het gaat verder dan het verhaal van één persoon. De zoektocht legt immers meteen ook een stuk onvertelde Belgische geschiedenis bloot.

Op zaterdag 18 februari gaan we in gesprek met Eva en Kristof over het boek. Kom in Replica Bookshop mee luisteren naar dit verhaal, gemodereerd door Reine Elisabeth Nkiambote. Nadien bieden we graag nog een drankje aan.

- 🕒 **Zaterdag 18 februari om 20u00**
- 📍 **Replica Bookshop, Scheldestraat 61, Sint-Jans-Molenbeek**
- 🚶 **14 51 Vanderstichelen**
- 💶 **Gratis**
- 📧 **Inschrijven via info@replicabookshop.be**

Tentoonstelling van wereldberoemde fotograaf komt naar Brussel!

Peter Lindbergh - Untold Stories

In het Vanderborchtgebouw loopt momenteel de expo "Untold Stories", waarbij werken van topfotograaf Peter Lindbergh worden tentoongesteld. Een unieke kans om zijn werk te aanschouwen en met het Willemsfonds gaan we er met een gids naartoe.

De tentoonstelling "Untold Stories", oorspronkelijk opgezet in samenwerking met het Kunstpalast in Düsseldorf, doet na Spanje en Italië nu ook Brussel aan. Deze prachtige retrospectieve bevat 150 werken: foto's die in internationaal gerenommeerde tijdschriften werden gepubliceerd, maar ook foto's die nog nooit eerder werden tentoongesteld. Ze

zijn een uitdrukking van een artistieke visie die zich heeft gevormd gedurende vier decennia van werk, ontmoeting en creatie.

Tijdens dit bezoek verken je fotografie die leeft door de energie van het portret en ontdek je hoe Peter Lindbergh erin slaagt om modelfotografie tot kunst te verheffen. Zo kon hij bijvoorbeeld de breekbare kracht van modellen op een heel straffe, maar menselijke manier vastleggen: voor zijn lens toonden grote namen zoals Naomi Campbell, Kate Moss, Cindy Crawford, Linda Evangelista en Helena Christensen een andere kant van hun vrouwelijkheid.

Wil je deelnemen aan het bezoek aan deze expo? Schrijf je dan snel in, de plaatsen zijn beperkt.

- 🕒 **Zaterdag 25 februari om 14u00**
- 📍 **Vanderborchtgebouw, Schildknaapstraat 50, Brussel**
29 71 89 Arenberg 1 38 63 65 66 Centraal Station 🚶
- 💶 **8 euro voor leden / 10 euro voor niet-leden**
- 📧 **Inschrijven via hans@willemsfondsbrussel.be**

Wandeling in Hoog-Evere

Op zaterdag 25 maart zal het Willemsfonds Schaarbeek-Evere-Sint-Joost een geleide wandeling maken doorheen Hoog-Evere. Geboren en getogen Everenaar Marc Vanvossel zal ons tijdens de wandeling meer vertellen over de omvorming van dorp tot voorstad, het oude vliegveld en de sociale woonbouw in dit stukje Evere.

- 🕒 **Zaterdag 25 maart om 10u00**
- 📍 **Plaats van afspraak wordt bij inschrijving meegedeeld** 🚶
- 💶 **3 euro voor leden / 5 euro voor niet-leden**
- 📧 **Inschrijven via pjdecoster@willemsfondsbrussel.be**

Advertentie

LM MUTPLUS.be

Voordelen op elk LevensMoment!

De Liberale Mutualiteit **MUTPLUS.be** biedt jonge ouders tal van voordelen aan, zoals een geboortepremie **tot € 200**, cadeaubonnen **tot € 360**, een borstvoedingspremie **tot € 375** en kraamzorg **tot € 150**. Voortaan kan je ook beroep doen op een zwangerschapsconsulent. Die ondersteunt toekomstige ouders doorheen de administratieve molen, zowel voor als na de geboorte.

Ook als je kinderen opgroeien, is LM er voor jou. Zo zijn er onze tussenkomsten 'sport' **tot € 40** en extra vergoedingen bij logopedie. En laten we de **terugbetaling van het remgeld** niet vergeten bij een bezoek aan de huisarts of de arts-specialist **voor kinderen t.e.m. 17 jaar** die beschikken over een globaal medisch dossier (GMD).

Maar ook ... tal van tussenkomsten: orthodontie, anticonceptie, optiek, oordoppen, psychologische begeleiding, ...

Ontdek alle voordelen!

Laat je verrassen door al onze voordelen en diensten! Lees het volledige overzicht in onze brochure voor 2023. Vraag ernaar per telefoon op 02 209 48 10 of door een e-mail te sturen naar infonl@mutplus.be. Of raadpleeg ze op onze website www.lm.be

Geïnteresseerd? Neem contact op met
Christel Schepens voor een vrijblijvende afspraak:
0473/52.97.39 – e-mail: christel.schepens@mutplus.be

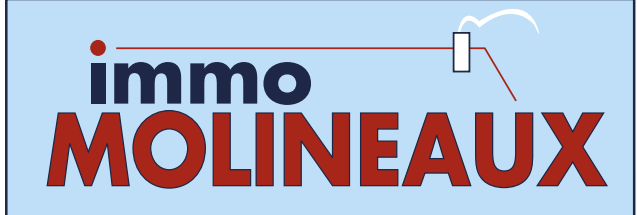
Advertentie

Verkoop ZONDER affiches

99,1%

afhandeling

Reeds 45 jaar tot uw dienst

BRUSSEL & de RAND

Basilieklaan 108 b. 21 - 1082 Brussel
02 468 04 54
www.immomolineaux.be - immo@molineaux.be - BIV 207 286

Stoofvlees en tomaat-garnaal in Ukkel

Na een onderbreking van 3 jaar kan dit jaar eindelijk weer het bekende Ukkels Eetfestijn doorgaan. Willemsfonds Zuidwest-Brussel nodigt je uit om op zaterdag 18 maart naar Royal Leopold Ukkel te komen om er te genieten van een lekkere maaltijd met stoofvlees of tomaat-garnaal en verse frietjes.

- 🕒 **Zaterdag 18 maart doorlopend van middags tot en met 's avonds**
- 📍 **Royal Leopold Ukkel, Zwartbeekstraat 23, Ukkel**   **Kruispunt Stalle**
- 💶 **Prijzen afhankelijk van wat u bestelt**
- 📞 **Graag op voorhand inschrijven via laurentvanderelst@hotmail.be of tel. 0476 29 09 83**

Lezing-tasting met Toni Coppers

Nee, dit is geen nieuw woord, wel een lezing waar ook een whiskytasting aan verbonden is. 🍷

Toni Coppers is zonder twijfel Vlaanderens favoriete misdaadauteur. Zijn thrillers werden bekroond met de Hercule Poirot juryprijs en vele publieksprijzen.

Met de thriller Niets is Ooit gaf hij het startschot voor de succesreeks rond commissaris Liese Meerhout. De moordonderzoeken van de populairste vrouwelijke commissaris van Vlaanderen hebben ondertussen al bijna 20 boeken gevuld.

In 2020 schreef Toni VAL. Daarmee werd een tweede thrillerreeks rond de eigenaardige privédetective Alex Berger boven de doopvont gehouden. Toni had Alex Berger al eens eerder opgevoerd in "De Zaak Magritte" uit 2017. Het hoofdpersonage liet hem echter niet los en Toni besliste om vanaf 2020 de man een eigen reeks te gunnen.

Toni's thrillers staan bekend om de ingenieuze plots en doorgedreven psychologische karaktertekeningen die de boeken tot toppers in hun genre maken. Hij schrijft over mensen van vlees en bloed. Zelden is iemand helemaal juist of helemaal fout. Slachtoffers en daders zijn levensecht. Net door dat menselijke is Coppers zo'n hartverwarmende auteur.

Toni's auteurslezingen zijn dan ook een beetje apart. Hij vertelt niet enkel over zijn schrijftechniek maar neemt je mee in de wondere wereld van zijn verbeelding en inspiratie.

Toni praat graag en vol overgave over hoe zijn boeken ontstaan. Hij legt uit hoe hij als man even autobiografisch schrijft wanneer hij in de huid van zijn vrouwelijk hoofdpersonage commissaris Liese Meerhout kruipt als wanneer hij privé-detective Alex Berger een stem geeft.

Toni geeft je een blik achter de schermen van het vak: hoe verloopt het schrijfproces, waar haalt hij de inspiratie voor zijn ingenieuze plots vandaan, hoe zorgt hij ervoor dat de personages écht tot leven komen, hoe komt hij aan informatie, hoe ver durft hij gaan in zijn research...

Maar met evenveel passie vertelt hij over de mens achter de schrijver. Wat drijft hem, waar ligt hij van wakker en hoe werd hij langzaam maar zeker een "echte" schrijver, want dat laatste stond allesbehalve in de sterren geschreven.

Net als in zijn diepmenselijke thrillers over Liese Meerhout of Alex Berger deelt Toni zijn eigen hobbelige parcours dat hij moest lopen om zijn eigen stem te vinden. Hij doet dat met de nodige humor, kwetsbaarheid en vooral zijn hartverwarmende authenticiteit.

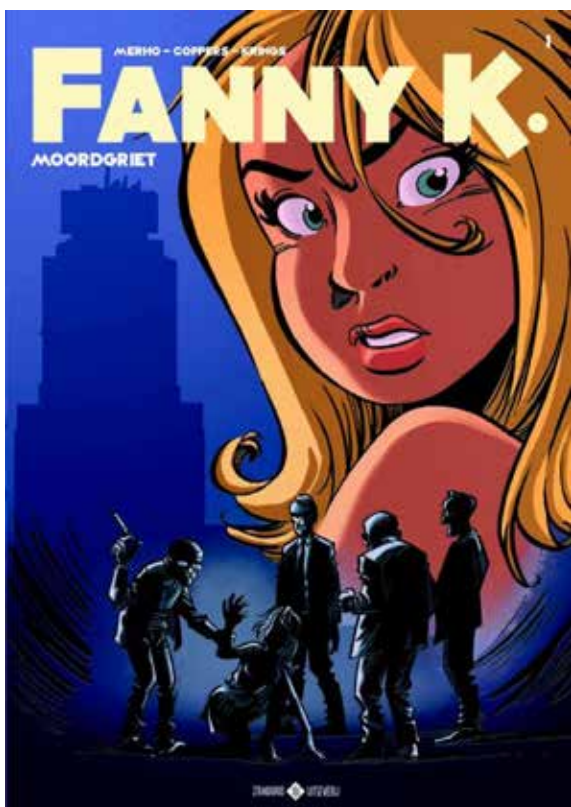
Wanneer Toni met zijn radiostem vertelt, hangen de mensen aan zijn lippen. Aan de hand van beeldmateriaal neemt hij het lezerspubliek mee naar zijn wereld. Hij leest afwisselend voor uit eigen werk en vertelt anekdotes uit zijn heden en verleden die hem gemaakt hebben tot wie hij is.

Maar er is meer. Toni's personage drinkt af en toe graag een whisky, een Ardbeg.

Onder leiding van Jurgen gaan we die avond ook enkele whisky's proeven, tijdens de lezing door. En wie weet, verandert Toni's personage ook eens van smaak en bestelt hij in een volgend boek een ander drankje.

Na de lezing is er de mogelijkheid om wat bij te praten met de auteur en een auteursexemplaar te laten signeren.

- 🕒 **Vrijdag 24 maart om 19u30**
- 📍 **Bibliotheek De Lettertuin, Grote Prijzenlaan 63, Sint-Pieters-Woluwe**   **36 Paddock 39 Luchtvaart**
- 💶 **8 euro**
- 📞 **Inschrijven via willemsfonds.woluwe@gmail.com**

Moordgriet

Naar aanleiding van de lezing-tasting in Sint-Pieters-Woluwe schreef Johan Basiliades een korte stripverhaalbespreking van Jean-Mar Kings en Toni Coppers, *Fanny K. (drie delen: Moordgriet, Morpheus en De lokvogel)*, Standaard Uitgeverij, 2017-2018; naar de personages van Merho.

Veel Brusselse Willemsfondsen kennen Toni Coppers als één van de gidsen op onze jaarlijkse Museum Soirée. Een creatieve en geboren verhalenverteller! Toni Coppers is vooral bekend bij het grote publiek als misdaadauteur. Zijn Hercule Poirot is inspecteur Kunstcriminaliteit Liese Meerhout, die in het kunstmilieu in de hoofdstad haar onderzoek voert.

Samen met tekenaar Jean-Marc Kings waagde Coppers zich als scenarist ook aan het stripgenre: een driedelige spannende actiestrip *Fanny K.* Fanny is niemand minder dan Fanny Kiekeboe en de strip is een spin-off van de reeks De Kiekeboes. De befaamde reeks van striptekenaar Merho. Naast Fanny zijn er ook rollen voor de eeuwige jaloezie Alanis, voor Tom Boy en voor Jens

uit de oorspronkelijke reeks. Maar Marcel, Charlotte, Constantinopel en de anderen blijven buiten beeld.

Fanny's boezemvriendin en fotomodel Naomi komt om het leven in verdachte omstandigheden in Genève. Fanny vertrouwt het boeltje niet en zoekt naar de waarheid. Ze komt terecht in de intriges van een meedogenloze misdaadorganisatie. De nadruk ligt op de actie, al is Toni Coppers trouw gebleven aan de sfeer, het karakter en zelfs de humor van de oorspronkelijke strip. Het maakt van dit drieluik toch een aanrader voor Kiekeboe-fans. Samengevat: een spannend Kiekeboe-verhaal, iets waar de oorspronkelijke serie al enige tijd niet echt meer in slaagt.

Johan Basiliades

Wandeling - De jonction in een nieuw daglicht!

Nieuwe knooppunten langs de Noord-Zuidverbinding

Van noord naar zuid en van hoog naar laagstad

Brussel is altijd al een knooppunt geweest in het midden van Europa. Ook al lijken het vandaag smalle kronkelende middeleeuwse straatjes, destijds waren het dé steenwegen die de stad van Oost naar West verbonden met de buitenwereld en allemaal kwamen ze samen op de Grote Markt.

Brussel was toen het centrum van Europa gelegen tussen de wereldhaven van Brugge, Keulen, de grote handelsmetropool op de Rijn en Parijs, de grootste stad benoorden de Alpen. Al deze handelswegen

kruisten op het diepste punt in de vallei: de waterweg de Zenne. Het topografische kenmerk van de stad was het hoogteverschil van meer dan 40 meter tussen de hoog- en laagstad met schitterende perspectieven en historisch gegroeide as-verbindingen.

De grootste stedenbouwkundige ingreep van de 20ste eeuw – de Noord-Zuid spoorverbinding – heeft de historische hoofdrichting van de stad gedraaid en het uitzicht totaal veranderd in een betonnen breuklijn. Vandaag ervaren we die als een scheidingslijn voor gemotoriseerd verkeer met versnipperde volkswijken. Momenteel wordt er visie ontwikkeld voor publieke groene ruimtes, een reorganisatie voor het verkeer en integratie van bewoning.

De stad Brussel heeft hiervoor een multidisciplinair team de opdracht gegeven om naar oplossingen te zoeken over de toekomst van de Noord-Zuid spoorverbinding en een masterplan uit te werken. De bedoeling is om de stad opnieuw te verweven met de Oost-Westverbindingen door gebruik te maken van de heuvel die boven- en

benedenstad verbindt tot een coherent geheel.

Het gedeelte wordt omgevormd tot een residentieel en bewoonbaar ecosysteem. Bovendien wordt het vervoer aangepast, worden ruimtes ontwikkeld met nieuwe gebruiksmogelijkheden en ontmoetingsplaatsen voor sport, cultuur, onderzoek, restauratie dit alles gedragen dankzij de synergieën tussen de verschillende actoren.

Ook benieuwd naar de richtlijnen van dit masterplan dat opnieuw de Noord-Zuidspoorverbinding verankert met de Oost-Westverbindingen van de stad? Gids Olaf zal er ons alles over vertellen.

Een kennismaking met wat was, wat is en zal worden!

- 🕒 **Zaterdag 11 maart om 14u00**
- 📍 **Congreskolom, Congresplaats, Brussel**
92 93 Congres 2 6 61 Kruidtuin
- 💶 **6 euro**
- 📧 **Inschrijven via hans@willemsfondsbrussel.be**

Geleide bezoeken aan gloednieuwe Brusselse schoolinfrastructuur

In november trokken we voor een eerste keer Brussel in voor een geleide wandeling langs opmerkelijke schoolarchitectuur. Terwijl toen de focus lag op oudere schoolgebouwen, gaan we voor een nieuwe reeks een kijkje nemen in nieuwe schoolinfrastructuur. Samen met gidsen van Korei, architecten die de gebouwen ontwierpen en schooldirecties die meer kunnen vertellen over hun pedagogisch project zorgen we voor verbazende bezoeken, waarbij je meer te weten komt over in welke goede omstandigheden de Brusselse ketjes vandaag van onderwijs genieten.

Als eerste twee scholen in deze reeks "schoolbezoeken" gaan we naar GO! basisschool Pacheco, een nieuw gebouw gelegen nabij de Congreskolom. Vervolgens trekken we naar Koekelberg voor een rondleiding aan de Campus Unesco in Koekelberg, waar eveneens knappe nieuwe schoolgebouwen verzezen.

- 🕒 **Rondleiding GO! Basisschool Pacheco**
Woensdag 8 februari om 16u00
- 📍 **Oratoriënberg 20, Brussel**
- 🗺️ 1 5 92 93 Park 29 63 65 66 Rosa Parks
- 💶 **4 euro voor leden / 10 euro voor niet-leden**

- 🕒 **Rondleiding Campus Unesco**
Zondag 5 maart om 11u00
- 📍 **Klein Berchemstraat 1, Koekelberg**
- 🗺️ 19 Goffin 20 Bénès
- 💶 **4 euro voor leden / 10 euro voor niet-leden**

- 📧 **Inschrijven via www.korei.be. Leden kunnen bij het bestellen van tickets bij "Waardebondcode" de code "SCZM6Z8P" ingeven om van het ledentarieff te kunnen genieten. Heb je nog vragen over de bezoeken, stuur dan een berichtje naar centrum@willemsfondsbrussel.be**

Geleid bezoek KMSKA

De Koninklijke Musea voor Schone Kunsten in Antwerpen beheren een topcollectie aan beeldende kunst uit de Zuidelijke Nederlanden van de 14de tot de 20ste

eeuw, aangevuld met internationale topstukken. Op 11 februari brengen we met Willemsfonds Neder-over-Heembeek een bezoek met gids aan dit museum, en komen er talrijke werken tegen van kunstenaars als Peter Paul Rubens, Jacob Jordaens, René Magritte, James Ensor, Rik Wouters en vele anderen.

- 🕒 **Zaterdag 11 februari om 14u00**
- 📍 **KMSKA, Plaatsnijdersstraat 2, Antwerpen**
- 💶 **23 euro**
- 📧 **Inschrijven via denise.vergeylen@telenet.be**

Colofon

Werken mee aan deze editie:

Johan Basiliades, Mireille Corteville, Mimi Crahaij, Pieter-Jan De Coster, Carla Dejonghe, Kurt Deswert, Pieter-Jan Devos, Herman Mennekens, Suzanne ter Haar, Laurent Van Der Elst, Wannes Van Herreweghen, Hans Van Rompaey, Wim Vanobberghen en Denise Vergeylen. Dank aan het huisvandeMens Brussel en de Vlaamse Gemeenschapscommissie voor hun steun.

Wil je Kortweg gratis thuis aankrijgen?

Of wil je deze niet meer ontvangen?

Laat ons iets weten via mail, telefoon of post.
Tel. 0497 58 54 96 - Mail: suzanne.terhaar@willemsfonds.be
Postadres: Andrée De Jonghstraat 12 bus 17, 1020 Laken

www.willemsfondsbrussel.be
facebook.com/WillemsfondsBrussel
instagram.com/willemsfondsbrussel

Bezoek aan het Riolenmuseum

Op zondag 19 februari 2023 organiseert Willemsfonds Ganshoren een tocht doorheen één van de meest verborgen, maar onmisbare plaatsen in Brussel; de riolen! Een heel apart en levend museum, met de Zenne in de hoofdrol. Een museum dat vertelt wanneer, waarom en hoe de riolen werden aangelegd, dat het werk van de mensen in deze ondergrondse wereld belicht en de watercyclus in de stad uitlegt. Ontdek ook het belang van waterbeheer in de stad. Van het water dat uit de kraan komt, tot de afvoer ervan naar de waterzuiveringsinstallatie: je ziet de gevolgen van je dagelijkse rituelen in de praktijk!

Speciale kleding is voor het bezoek niet nodig, maar stevige schoenen en een zaklamp kunnen zeker van pas komen!

- 🕒 **Zondag 19 februari om 14u15 (tot 16u00)**
- 📍 **Riolenmuseum, Anderlechtsepoort, Brussel** 46 51 82 Anderlechtsepoort
- 💶 **Gratis**
- 📧 **Inschrijven tot 10 februari via mimi@willemsfondsbrussel.be**

Geleid bezoek “dynamic project” van Philippe Van Snick in Gent

Op zaterdag 4 maart trekt het Willemsfonds Schaarbeek-Evere-Sint-Joost naar het S.M.A.K. te Gent, en dit voor een bezoek aan de geweldige tentoonstelling “dynamic project” van Philippe Van Snick.

De geboren Gentenaar - die overleed in 2019 - woonde en werkte in Schaarbeek. Deze tentoonstelling toont het veelomvattende oeuvre van de kunstenaar, waarbij onder meer conceptuele foto's en kortfilms aan bod komen. De tentoonstelling staat eveneens stil bij Van Snicks latere experimenten met kleur, waarbij hij zijn tien kleuren ging mengen.

- 🕒 **Zaterdag 4 maart om 14u00**
- 📍 **SMAK, Jan Hoetplein 1, Gent**
- 💶 **5 euro voor leden / 7 euro voor niet-leden**
- 📧 **Inschrijven via pjdecoster@willemsfondsbrussel.be**

Op de koffie met ... Sabine De Vos

Wat is kanker nu precies en wat doet het met je lichaam? Wat zijn de behandelingen en wat kan je aan de bijwerkingen doen? Hoe kan je een kankerperiode best doorstaan? En wat als het iemand die je graag ziet overkomt? Hoe ga je om met hen, en hoe vooral niet? En wat met de kinderen?

Sabine De Vos brengt met de lezing en "Het K-boek, krachtig voor, tijdens en na kanker" een hoopvol verhaal.

- 🕒 **Dinsdag 14 maart om 14u00**
- 📍 **GC De Zeyp, Zeypstraat 47, Ganshoren** 13 83 87 Nereus
- 💶 **5 euro voor leden / 6 euro voor niet-leden**
- 📧 **Inschrijven kan via www.dezeyp.be of via dezeyp@vgc.be**

In samenwerking met GC De Zeyp, LDC De Rotonde, de Nederlandstalige Bibliotheek Ganshoren, Davidsfonds en Cultuursmakers.

Rondleiding op de begraafplaats van Sint-Joost-ten-Node

In 1879 werd de begraafplaats van Sint-Joost-ten-Node, gelegen in Schaarbeek, in gebruik genomen. De begraafplaats, aangelegd op een forse helling, is niet zeer groot, maar is qua funeraire kunst wel zeer interessant. Samen met een gids van Epitaaf - die ons onlangs ook reeds een boeiende rondleiding gaf op de begraafplaats van Dieweg in Ukkel - zullen we de plek verkennen. We zullen er de graven tegenkomen van talrijke bekende personen, zoals beeldhouwer Guillaume Charlier (naar wie het Charliermuseum genoemd is), schilder Jean-Baptiste Madou (van het Madouplein), burgemeesters Armand Steurs en Hendrik Frick (allebei Willemsfondsen) en vele anderen. Daarnaast kunnen we ook de bijzondere dubbele graf galerijen in neoklassieke stijl bewonderen en treffen we het mausoleum van de liberale politicus Charles Rogier aan, ontworpen door architect Paul Hankar en beeldhouwer Isidore De Rudder.

- 🕒 **Zaterdag 29 april om 14u00**
- 📍 **Begraafplaats van Sint-Joost-ten-Node, Henri Choméstraat 9, Schaarbeek** 7 62 63 Leopold III
- 💶 **5 euro**
- 📧 **Inschrijven via hans@willemsfondsbrussel.be**

Mausoleum van Charles Rogier op de Begraafplaats van Sint-Joost-ten-Node

Een Etterbeeks televisie-experiment uit 1947

Wim Vanobberghen is Willemsfondsvrijwilliger, woont in Etterbeek en is werkzaam bij het departement Innovatie van de openbare omroep VRT. Voor deze editie van Kortweg schreef hij dit artikel over een interessant verhaal over de geschiedenis van de televisie-uitzendingen in België.

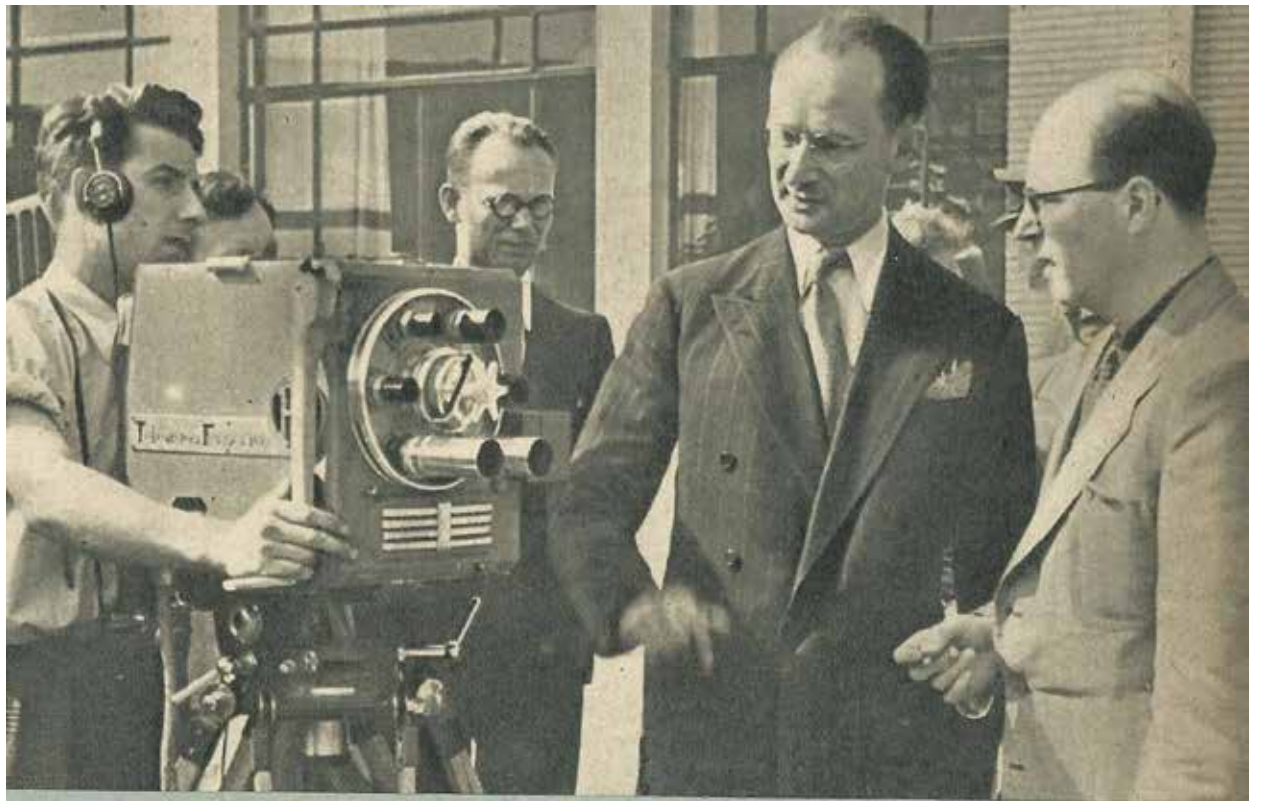
Televisie is vandaag een van de populairste media en niet weg te denken uit ons dagelijks leven. Toch was er een tijd dat televisie in België nog uitgerold moest worden. De televisie voor het brede publiek in ons land begon officieel op 31 oktober 1953 met de eerste televisie-uitzending van het NIR voor een beperkte schare van televisiebezitters.

Televisie kwam echter niet als een donderslag bij heldere hemel in 1953. Experimentele televisie-uitzendingen vonden al in Frankrijk, Duitsland en het Verenigd Koninkrijk plaats in de jaren dertig. De Olympische Spelen van 1936 waren bijvoorbeeld voor nazi-Duitsland een aanleiding om hun technische televisiekunde te tonen. De spelen werden live uitgezonden en vertoond in 25 publieke zalen in Berlijn en enkele andere steden als Hamburg, Leipzig en Bayreuth. Zo'n 150.000 mensen zouden op die manier naar de Olympische Spelen in de regio Berlijn gekeken hebben. In het Verenigd Koninkrijk begon de BBC in 1936 met reguliere uitzendingen die vooral in Groot-Londen te bekijken vielen. Individuele ontvangposten waren toen duur en het aantal kijkers bleef beperkt. In de periode 1946-1951 zou de televisie opnieuw opgestart worden in het Verenigd Koninkrijk, Duitsland, Frankrijk en Nederland. De kroning van koningin Elisabeth II in juni 1953 was het eerste programma dat via relais in vier landen rechtstreeks werd uitgezonden. Het signaal liep wel over ons land, maar het publiek kon van de kroning nog niets zien, tenzij in enkele delen van het land waar signalen van de zenders van Lille (Zuid-West-Vlaanderen) of Lopik (noorden Antwerpen) of vanuit de UK (kust) konden opgevangen worden.

In België bleef het al die tijd bij enkele experimenten, publieke demonstraties op beurzen en bij berichtgeving in kranten en tijdschriften over televisieontwikkelingen in het buitenland. Philips lanceerde in Brussel in januari 1938 bijvoorbeeld dagelijks tussen 15u en 17u televisiedemonstraties in zijn Philips-toren aan de Anderlechtstraat. Het trok dat jaar ook met een speciale demonstratiewagen naar Antwerpen waar het in maart 1938 aan het Astridplein een paviljoen genaamd televisiehuis oprichtte. In beide proeven werden beelden gemaakt van zangers en acteurs en uitgezonden in een zaal ernaast. Hoewel de Philips-directeur stelde dat televisie nog niet voor morgen was, wenste hij wel al de harten van het grote publiek te veroveren voor het nieuwe medium.

Een van de eerste televisiedemonstraties in België na WOII vond tussen 2 en 20 juli 1947 in Etterbeek plaats in het Koninklijk Atheneum op de 11-Novemberlaan. In het kader van de Internationale Tentoonstelling van Modern Onderwijsmaterieel tekende de Franse televisie present om een demonstratie te geven van hun kunnen. De Franse televisie was kort voordien in Frankrijk in het publieke domein getreden. Ze was er ook in juni 1947 in geslaagd om een uitzending met helder beeld te realiseren van een variété-avond vanuit een theaterzaal, iets wat door een beperkte zaalbelichting toen een technisch huzarenstukje was. Ze slaagde in dit opzet door de ontwikkeling van 2 speciale camera's en een uitzendwagen die ook toestond dat de Franse televisie in het buitenland een demonstratie kon geven van haar televisiesysteem. Op uitnodiging van de Belgische regering trok men hiermee naar Etterbeek.

Op 2 juli in de namiddag trokken aldus de Belgische pers, Brussels burgemeester Van de Meulebroeck,

de attaché van de Franse ambassadeur en twee afgevaardigden van de Minister van Onderwijs naar het Atheneum om de eerste demonstratie bij te wonen. De namiddag begon met een uiteenzetting van de heer Ory, directeur van de Franse televisie, over de stand van zaken van televisie en zijn inschatting van toekomstige ontwikkelingen. Rechtstreekse uitzendingen van evenementen, reportages en lessen waren binnenkort binnen handbereik en zouden de kern van het educatief potentieel van televisie betekenen. In het midden van zijn uitleg verliet hij plots de zaal om na enkele ogenblikken te verschijnen op het televisiescherm dat opgesteld was en hem toonde in een andere zaal van het atheneum. De aanwezige journalisten beschreven het beeld en geluid als zeer kwaliteitsvol en beter dan wat ze op eerdere demonstraties voor WO2 hadden gezien. Men kon de lijnen van het beeldscherm slechts alleen van dichtbij zien. Tot slot keerde de heer Ory terug en demonstreerde aan de verblufte gasten ook een toestel om televisiebeelden in reliëf te maken. Het gezelschap vertrok vervolgens naar de speelplaats. Daar stonden de camera's en de uitzendwagen, volgens de journalist van *Le Soir* volgestouwd met mysterieus materiaal, opgesteld. Tenslotte werd het gezelschap terug naar een vergaderzaal gebracht waar men buitenbeelden van de speelplaats zag zoals die geschoten werden door de twee camera's. Als klap op de vuurpijl verscheen plots de hond van de Brusselse burgemeester blaffend in beeld. Deze was ontsnapt uit de wagen van de chauffeur, de speelplaats opgelopen en in het blikveld van de camera's terechtgekomen.

De televisiedemonstraties zouden de volgende dagen heel wat bezoekers naar Etterbeek brengen. Onder de Belgische hoogwaardigheidsbekleders brachten onder andere de Belgische Eerste Minister en Minister van Buitenlandse Zaken – de heer Spaak – en de Minister van Binnenlandse Zaken – de heer Vermeylen – een bezoek aan het nieuwe medium. De Franse Minister van Luchtvaart en de Franse Ambassadeur vergewisten zich eveneens van de publieke belangstelling. Klaar om na te gaan hoe ze televisie de volgende jaren aan de man moesten brengen, zorgden de unie van Belgische radiohandelaren en technici op 12 juli voor een bomvolle zaal.

Ondanks de belangstelling en de verwondering van het publiek zou het nog zes jaar duren vooraleer de televisie-uitzendingen in België effectief begonnen. Het Franse televisiesysteem was immers niet zonder kritiek en problemen. De Fransen hadden immers gekozen om televisie te ontwikkelen op 819 lijnen, terwijl men in andere landen voor 625 lijnen opteerde. Het Franse systeem gaf technisch misschien een fijner beeld door de hogere resolutie, maar was daarentegen duurder en niet altijd even efficiënt. Het zou leiden tot een ware technische 'lijnenstrijd' in België. De Nederlandstalige televisiediensten verkozen immers de 625 lijnen en de Franstalige televisie de 819 lijnen. De discussie over welke beeldstandaard de Belgische televisie moest volgen zou mee aan de basis liggen van de late start van de televisie-uitzendingen ten opzichte van de buurlanden. Uiteindelijk koos men voor een Belgisch compromis. Het NIR volgde de 625-lijnen terwijl de INR standaard 819 lijnen bedroeg. De televisietoestellen op de Belgische markt zouden daardoor met beiden standaarden uitgerust worden (wat ze ook duurder maakten). De televisiekijker moest dan via een knop de juiste standaard kiezen wilde hij naar het NIR of het INR kijken. De 625 lijnen norm zou het uiteindelijk halen en in 1963 schakelde de toenmalige RTB ook over op deze beeldstandaard.

Wim Vanobberghen

Geraadpleegde bronnen:

E.D.G., "La Télévision au service de l'enseignement", *Le Soir*, 3 juli 1947, p.2; J d'o, "Bruxelles pourrait recevoir les émissions téléoptiques de Paris", *Le Peuple*, 3 juli 1947, p.1 en 4; "Une démonstration de télévision à Etterbeek", *La Nation Belge*, 3 juli 1947, p.3; "De televisie in het onderwijs", *De Standaard*, 3 juli 1947, p.4

Schwalbe

Een bekende scheidsrechter met bewondering voor Mussolini. Topfiguren van Anderlecht die meeheulen met de bezetter. Gewezen aanvoerders van de Rode Duivels die gaan werken voor de Duitsers. De oprichting van een Vlaams nationaal elftal. Wedstrijden die beginnen met de Hitlergroet. Belgen die in de gevangenenkampen voetballen, maar ook bij Engelse... en Duitse clubs.

Door de lens van het voetbal wordt in Schwalbe het dagelijkse leven in de jaren '30 en tijdens de Tweede Wereldoorlog bijzonder tastbaar. Sommige spelers, trainers en bestuurslui maakten zich schuldig aan verregaande collaboratie, zoals er evengoed waren die actief in het verzet gingen. Anderen werden dan weer slachtoffer van vervolging, omdat ze Joods waren of weerstand boden.

In "Schwalbe" vertelt Kurt Deswert de verzwegen geschiedenis van de Belgische kleedkamers tijdens de Tweede Wereldoorlog. Wij spraken er met hem over.

Vanwaar het idee om dit boek te schrijven?

Over het Belgische voetbal in die periode bestaat nog maar weinig onderzoek. Ook in de boeken over de geschiedenis van voetbalclubs, vind je zelden iets terug over wat er allemaal gebeurde tijdens de oorlogsperiode. Vaak krijg je wel de sportieve feiten, resultaten en rangschikkingen, maar over de omstandigheden waarin er werd gevoetbald, vind je zelden iets terug. Ik had Simon Kuper, de auteur van 'Football Against the Enemy', gecontacteerd over een aantal verhalen rond het voetbal tijdens de oorlog en die suggereerde me het verhaal van het Belgisch voetbal tijdens WOII zelf te schrijven. Zo ben ik er dus aan begonnen.

Ik ben onderzoek beginnen doen door thesissen en krantenarchieven te doorpluizen. Zo stootte ik op verhalen over Joodse voetballers, maar bijvoorbeeld ook op Belgen die in Duitsland of in Engeland gingen voetballen. Om me te begeleiden in mijn research, heb ik dan contact opgenomen met een aantal professoren die gespecialiseerd waren in een bepaald aspect van de oorlog: zoals Bruno De Wever, Pieter Lagrou, Nico Wouters en Koen Aerts. Het onderzoek vond zowel in binnen- als buitenland plaats. Veel kon via mail en digitaal, maar ik ben bijvoorbeeld ook een paar dagen naar de FIFA-archieven in Zurich gegaan. Stilaan kreeg het boek zo vorm.

Waarom is het goed om die periode te bespreken via het voetbal?

In een kleine biotoop zoals het voetbal, zag je eigenlijk hoe alles zich aan het ontwikkelen was. Op een gegeven moment dook bijvoorbeeld in sportmiddens het führerprincipe op. Men wou komaf maken met al die comités en al dat overleg om pakweg de nationale ploeg op te stellen; één leider moest alle beslissingsrecht krijgen. Dat is wel fascinerend. Maar je merkt bijvoorbeeld ook hoe dicht alles bij elkaar lag. Voetballers die in het verzet gaan, anderen die collaboreerden, spelers die opgepakt werden, Joodse spelers en dergelijke. Vaak kenden die elkaar allemaal al jaren. Niet zelden hadden ze al die tijd dezelfde kleedkamers gedeeld. Zij hadden geleefd in een voetbalmicrokosmos, waarin langzaam grote ideologische verschillen begonnen groeien. Door het opkomende fascisme en uiteindelijk de oorlog, maakten sommigen bepaalde levenskeuzes, of werden daartoe gedwongen. Mensen die jarenlang samen al die dingen beleefd hadden in hetzelfde elftal - zeges en nederlagen - kozen dan soms elk voor een totaal andere weg. Soms ook omdat dat een kwestie van leven en dood was.

Hoe belangrijk was het voetbal eigenlijk tijdens de Tweede Wereldoorlog?

De nazigroet voor aanvang van België-Duitsland in Brussel, zondag 28 april 1935. In de achtergrond de Paleizen van de Wereldtentoonstelling, die een dag voordien van start is gegaan.

De mensen waren gelimiteerd in hun vrijheid. Er was de avondklok, in cinema's werden enkel gecensureerde films vertoond, je mocht enkel gecensureerde kranten lezen en je leefde onder de constante controle van Duitse soldaten, maar vooral van collaborateurs. Er was altijd de dreiging om naar Duitsland gestuurd te worden om er verplicht te gaan werken. Er was ook honger natuurlijk. Het voetbal was een echte uitlaatklep gedurende de bezetting en het was dus zeer populair. De toeschouwersaantallen in het Belgisch voetbal zijn ook enorm gestegen tijdens de Tweede Wereldoorlog. Het voetbalveld was ook en vooral één van die weinige plekken waar de illusie van vrijheid bleef bestaan. Behalve bij een aantal propagandamatches viel het spelverloop niet te censureren. Binnen de lijnen stonden 22 mensen die mochten lopen waar ze wilden.

Moeiden de Duitsers zich hier met de competitie, de teams, besturen, ...?

Neen. Aan het begin van de bezetting heeft de bezetter een "Ruhe und Ordnung"-politiek proberen in te voeren. Voetbal was belangrijk daarin, want het moest de mensen bezig houden. Brood en Spelen! Al was dat brood er niet altijd. Zo kwam een deal tot stand tussen de Duitsers en de Belgische voetbalinstanties. Sport mocht doorgaan, maar het mocht niet leiden tot rellen of verzet tegen de bezetter. Henri de Baillet Latour, de Belgische voorzitter van het Internationaal Olympisch Comité speelde daar een grote rol in. Hij had goede contacten met de Duitsers van tijdens de Olympische Spelen in 1936 en wist met Generaal von Falkenhausen (de militaire bevelhebber in België tijdens de bezetting) een afspraak te maken om het Belgisch voetbal grotendeels ongemoeid te laten. Op een bepaald moment waren het wel de collaborateurs die een greep op het voetbal wilden krijgen. Dat is een gevecht dat voor veel oprispingen heeft gezorgd. Maar de competities gingen wel gewoon verder.

Aan het einde van de oorlog - 1943 en vooral 1944 - had je wel een aantal razzia's tijdens wedstrijden. Zo was er in Woluwe, tijdens een derby tussen White Star en La Forestoise, een befaamde razzia. Ik heb mensen geproken die er die dag bij waren. Dat heeft wel een sterke indruk nagelaten. In de kranten verscheen daarover uiteraard niets, maar wel in de sluikpers bijvoorbeeld en in de verslagen van de voetbalbond.

Wat heeft je het meeste verbaasd tijdens je onderzoek?

Dat er zeer druk werd gevoetbald onder Belgische fabrieksarbeiders in Duitsland bijvoorbeeld. Dat leidde al snel tot een competitie onder fabrieksteams. Er waren competities in en rond Berlijn, rond Kassel, Leipzig

enzovoorts. Uit die teams groeiden ook regionale Vlaamse elftallen, waarbij de 11 beste Vlaamse spelers van de competitie in Kassel dan bijvoorbeeld speelden tegen de beste 11 van Berlijn, enz. Er werden ook 'interlands' gespeeld. Een selectieheer bracht de beste Vlaamse spelers uit al die fabrieksteams samen om wedstrijden te spelen tegen o.a. de Bohemen en vaak ook tegen de Nederlandse "nationale ploeg". De 'gewone' kriegsarbeiders gingen massaal kijken naar die matches. Dat Vlaamse elftal reisde veel rond en speelde propagandamatches ingericht door DeVlag. De Waalse verplicht tewerkgestelden hadden ook een nationaal elftal, maar bij hen had je niet zo'n georganiseerde voetbalpiramide zoals langs Vlaamse kant, waar elke week fabriekscompetitievoetbal werd gespeeld of interlands.

En moesten voetballende arbeiders dan minder werken in de fabriek zelf?

Zij kregen inderdaad wel een aantal privileges, zoals vrijstellingen voor de weekends. Er is bijvoorbeeld het verhaal van het nationaal Vlaamse elftal van DeVlag dat in Wenen ging voetballen tegen een Frans elftal en die waren van zaterdagochtend tot en met dinsdag vrij. In de fabrieken kregen zij ook betere condities. Één van de mensen die ik sprak, de weduwe van Jos Geysen, oud-doelman van Lyra en Union, vertelde me dat hij haar meermaals gezegd had dat hij in Duitsland eigenlijk als prof had geleefd. Hij was wel ingeschreven in de fabriek als tewerkgestelde, maar kon een goed leven leiden dat hem toestond om veel te voetballen. Hij kreeg ook meer eten dan de anderen.

Waren er ook voetballers die in Duitsland speelden en die geen verplichte arbeiders waren?

Je had inderdaad ook een aantal Belgische spelers die bij Duitse clubs gingen voetballen. Vanaf 1942, na de start van Operatie Barbarossa, kwamen sommige Duitse ploegen in spelersnood. Zij mochten een beperkt aantal buitenlanders opstellen. Je ziet dan Nederlanders, Tsjechen, maar ook Vlamingen opduiken in de elftallen in de hoogste divisies in Duitsland. Zo was er een ploeg uit Leipzig, Tura Leipzig, waar bijvoorbeeld twee Belgen (De Vries en Pringels) voetbalden. Goeie voetballers, die 10 à 15 matches in het elftal stonden en veel scoorden. Wanneer ze niet meer mee voetbalden, zakte Tura helemaal weg.

Boeiende verhalen, zeker het lezen waard! Bedankt voor dit gesprek Kurt.

Hans Van Rompaey

Gevangene nummer 93

Een fragment uit het boek Schwalbe

Eén van de opmerkelijke verhalen uit “Schwalbe” is dat van Max Cohen, de joodse oud-doelman van Union Saint-Gilloise die in het beruchte Fort van Breendonk belandt...

Max Cohen als doelman van Cercle Sportif de Schaerbeek

Sommigen ontspringen, met bijzonder veel meeval, wel de Joodse danse macabre. Zoals de Nederlander **Max Cohen (1902-1971)**, oud-doelman van Union Saint-Gilloise en CS Schaerbeek. Cohen is geboren in Rotterdam, waar hij bij Sparta begint te voetballen. Hij is een kleine, geblokte keeper, een beetje onorthodox ook. Maar hij weet zich in doel aardig staande te houden. Begin jaren 20 volgen er transfers, eerst naar het bescheiden VVA (Voetbal Vereniging Amsterdam) en vervolgens naar HFC Haarlem, waarmee hij naar het hoogste niveau van de Westelijke Divisie promoveert. Hij komt er in een reeks terecht met ploegen zoals Ajax en Feyenoord. Er is op dat moment ook in Nederland nog geen sprake van profvoetbal. Wanneer zich in maart 1925 de kans aandient om in Brussel als vertegenwoordiger aan de slag te gaan, verhuist hij dan ook naar België.

Nauwelijks twee weken na zijn aankomst sluit hij zich al aan bij Union. Twee seizoenen lang zal hij eerste doelman blijven in het Dudenpark. Het zijn niet Unions meest succesvolle jaren... Na de pensionering van een hele generatie Olympische voetbalkampioenen zoals Louis Van Hege, Musch, Verbeeck, Hanse en Coppeé, is de ploeg fors teruggezaakt. In 1928 moet de degradatie zelfs voorkomen worden via de groene tafel, wanneer Union een niet-geregistreerde buitenlander opstelt. Cohen zelf kan het tij ook in z'n eentje niet keren tussen al het ‘*blé en herbe*’ van de jonge Union-garde. En om eerlijk te zijn, Cohen weert dan wel wat ballen uit doel, maar hij flatert ook van tijd tot tijd. Bovendien torst hij enig overgewicht met zich mee... In 1929 stopt zijn verhaal bij Union. De Nederlander zakt twee divisies af om bij Cercle Sportif de Schaerbeek aan de slag te gaan. Hij is intussen ook al verhuisd van Brussel naar Sint-Joost. Met Schaerbeek wordt hij prompt kampioen in 1930. Met Cohen in doel zal de ploeg zich de seizoenen nadien moeiteloos op het tweede niveau handhaven.

Strubbelingen met het gerecht

Als zakenman heeft Cohen de voedingswaren intussen ingeruild voor textiel. Hij doet in import en export en opent een kantoor aan de Brusselse Warmoesberg. In de jaren 30 krijgt hij wat mineure strubbelingen met het gerecht. Er volgen aanklachten wegens ‘medeplichtigheid aan overspel’ bijvoorbeeld. (Uiteindelijk zal hij in 1932 trouwen, zij het niet met zijn ‘medeplichtige’...) Hij loopt ook enkele verkeersboetes op, en er zijn een aantal belastingissues. Zijn situatie verandert echter ingrijpend aan het begin van de oorlog. Begin december 1940 wordt de gewezen doelman plots opgepakt en opgesloten in de gevangenis van Sint-Gillis. Waarom is niet helemaal duidelijk. Bij het parket wordt een onderzoek tegen hem ingesteld wegens ‘valsheid in geschrifte’. Hij wordt aangeklaagd door een Nederlands textielbedrijf. Cohen zelf beweert dat zijn boekhouder hem aangegeven heeft – een rexist. In de gevangenis van Sint-Gillis wordt hij door de Duitsers aangesproken op zijn niet-arische achtergrond. Cohen is verrast. Hij beweert dat hij niet praktiserend Joods is, maar wordt toch als Jood behandeld. Op 4 januari 1941 wordt hij overgebracht naar het Fort van Breendonk.

In Breendonk wordt Cohen ingekwartierd bij de Joodse gevangenen. Die worden er sinds kort gescheiden van de rest. Ze moeten met dertig tot veertig gevangenen samenleven op een oppervlakte van 12 meter bij 5,5. Een van zijn medegevangenen is Jacques Ochs (1883-1971), bekend illustrator van bladen zoals Le Figaro en Pourquoi Pas? (Ochs heeft in 1938 Hitler op de cover van dat laatste blad afgebeeld met een scepter waaraan een bloedend Jodenhoofd bengelde...) Als oud-strijder-vliegenier geniet Ochs een zekere reputatie, maar hij is ook bekend als atleet. Tijdens de Olympische Spelen in 1912 won hij goud met de Belgische schermploeg. De Duitsers willen Ochs het leven in Breendonk niet te zwaar maken. Het is 1941 en de bezetter streeft nog Ruhe und Ordnung na. Liever komt er zo weinig mogelijk naar buiten over Breendonk, met de gebrekkige voeding, de mishandelingen en het afbeulende afgraven van de 250.000 m³ grond rond het kamp.

Een heleboel Belgische prominenten dringen aan op Ochs' vrijlating. Die komt er uiteindelijk pas in de loop van 1942. In de tussentijd slaagt hij er wel in om clandestien zijn medegevangenen te portretteren. Zijn tekeningen geven het harde kampeven een gezicht. Ook Max Cohen wordt door Ochs getekend. Van de robuuste, ietwat met overgewicht kampende doelman valt op de tekening nog maar weinig te herkennen. Het schamele rantsoen en de uitputtende arbeid hebben Cohen gereduceerd tot een geraamte van enkele tientallen kilo's...

De geruchten over Breendonk vallen niet volledig in te dijen. Zeker niet wanneer iemand als Oscar Vankesbeeck, liberaal schepen in Mechelen en voorzitter van de Belgische voetbalbond, opgepakt wordt en bij vrijlating duidelijk sporen draagt van de ondervoeding, mishandeling en dwangarbeid. Weerstandsbladen zorgen ervoor dat Breendonk de reputatie krijgt van ‘kamp van de sluipende dood’. Het Duitse militaire bestuur, de Militärverwaltung, brengt in september en oktober 1941 een bezoek aan Breendonk. De controles zetten de deuren naar de vrijheid open voor Ochs en Cohen.

Nog steeds in Ruhe und Ordnung-modus en vooral nog vóór de oplossing van het Jodenvraagstuk tot in België gesijpeld is, besluiten de Duitsers de ‘lichte gevallen’ in vrijheid te stellen. Zo komt Cohen in februari 1942 vrij. Er wordt hem geen reden gegeven voor zijn vrijlating. Wel wordt hem een attest onder de neus geschoven waarin staat dat hij niet over zijn verblijf in Breendonk mag reppen. Officieel moet hij zich nadien ook bij de Gestapo melden. Daar verzaakt hij wijselijk aan. Cohen vlucht naar Frankrijk en duikt onder in Parijs. Eind 1943 leeft hij er onder een valse naam, als Ferdinand Petit. Naar eigen zeggen geeft hij daar ook nog steun aan het Franse verzet. Het leidt ertoe dat hij aan het einde van de oorlog toch nog in een aantal Franse gevangnissen terecht komt. Maar zijn Joodse achtergrond weet hij te maskeren. Zo overleeft hij de slachting.

Max Cohen door Jacques Ochs

Het boek werd op 29 januari voorgesteld aan de pers in Kazerne Dossin. De Brusselse voorstelling met auteur Kurt Deswert gaat door op 30 maart in het stadion van Crossing Schaarbeek. Meer info: zie pagina 2.

Het boek is te koop in de boekhandel aan 29,99 euro. Willemsfondsleden kunnen het aan 25 euro aankopen door een mailtje te sturen naar hans@willemsfondsbrussel.be

Se non è vero, è ben trovato

Het begin van alles

Boekbespreking: David Graeber en David Wengrow, *Het begin van alles. Een nieuwe geschiedenis van de mensheid*, Maven Publishing, 2022.

Over de prehistorie weten we weinig. We kunnen enkel afgaan op archeologische vondsten en eventueel op anthropologische verslagen die samenlevingen beschrijven net voor ze met de moderne samenleving in contact kwamen. We weten er dus bijzonder weinig over, maar we zijn er wel door gefascineerd. We menen misschien dat we daar de sleutel kunnen vinden om elke samenleving op aarde te begrijpen. Wie weet de sleutel om de logische natuurlijke samenlevingsvorm voor de mens te ontcijferen. We zoeken in die oude stenen en voorwerpen naar de logische evolutie van het samenleven op aarde. Yuval Noah Harari heeft enkele jaren terug op even verbluffende als toegankelijke wijze die wereld voor miljoenen lezers geopenbaard. Zijn bestseller *Sapiens, een kleine geschiedenis van de mensheid* uit 2011 is een begrip (Nederlandse editie Uitgeverij Thomas Rap, 2014). De *graphic novel*-editie, samen met de Brusselaar David Vandermeulen en de Fransman Daniel Casanave, moest niet onderdoen voor het succes van het boek *.

Het begin van alles, een nieuwe geschiedenis van de mensheid (2021) van David Graeber en David Wengrow, een anthropoloog en een archeoloog, daagt de conclusies en opvattingen uit *Sapiens* uit. En dat is alvast verfrissend aan dit ontzettend aangenaam te lezen boek. Plots besef je hoezeer de geschiedenis van de prehistorie gaat over hedendaagse politiek. Het gaat over hoe we de laatste 200, 100 of zelfs 20 jaar naar de politieke en maatschappelijke ontwikkelingen kijken. Bij de recent overleden David Graeber is dit een amper verholten opzet. Hij is een uitgesproken anarchist die mee aan de basis stond van de Occupy Wallstreet-beweging na de wereldwijde bankencrisis van 2008. Hij is de vermoedelijke auteur van de leuze "We are the 99%". Dit is dan ook de mogelijke baseline onder dit boek: "er is geen historische wet die bepaalt dat complexe stedelijke samenlevingen, noch vroeger, noch vandaag, hiërarchisch geordend moeten zijn."

De Irokezen

In alle gebruikelijke filosofische reflexies over het ontstaan van de moderne beschavingen gaan we steeds terug op ofwel een harmonieuze oertoestand waar mensen in vrede in kleine groepen samenleefden, maar waar de beschaving hen gelijdelijk aan geketend heeft (Jean-Jacques Rousseau), ofwel omgekeerd van een oertoestand van permanent geweld, oorlog van allen tegen allen, waar beschaving, het sociaal contract, orde heeft gebracht (Thomas Hobbes). Hoe dan ook, beschaving betekent regels en hiërarchie. Historici zien het doorgaans niet anders: een evolutie van jager-verzamelaars, naar eenvoudige kleinschalige landbouwsamenlevingen, naar complexere stedelijke samenlevingen, naar staten, naar rijken, ... David Graeber en David Wengrow challengen deze visie op basis van nieuw archeologisch materiaal en inzichten. Ze zien de landbouwrevolutie niet langer als een duidelijke breuklijn in de geschiedenis. Er waren

wel degelijk al stedelijke samenlevingen, complex en toch egalitair, ook op gendervlak, vòòr het neolithicum (de introductie van de landbouw). Er zijn bewijzen dat prehistorische stedelijke samenlevingen de landbouw afwezen. Omvangrijke samenlevingen met steden groter dan de Griekse stadstaten kozen bewust voor andere niet-hiërarchische samenlevingsvormen, zonder centraal gezag, ... en met succes. Niet in het minst de Noord-Amerikaanse Irokeze samenlevingen die de Franse jezuiten beschreven in de 17e en 18e eeuw. Die bewuste politieke opvattingen over de egalitaire staatsinrichting bij de Irokezen hebben, aldus beide auteurs, mee de westerse verlichting beïnvloed.

Het is, toegegeven, een meeslepend en fascinerend verhaal dat ze brengen. De gedachte dat op elk moment de mensen zelfbewust en creatief hun eigen bestuursvorm kunnen kiezen, aanpassen, verbeteren, is aantrekkelijk: voor Graeber de anarchist, maar niet minder voor de liberaal, en wellicht voor vele anderen. Er is inderdaad een keerzijde. De geschiedenis (niet de prehistorie dus) geeft ons echter ook voldoende voorbeelden van niet geslaagde experimenten van samenlevingen die zeer bewust voor zichzelf een andere weg kozen. Zowel het Derde Rijk als de Sovjet-Unie bijvoorbeeld.

Het geheim ontrafeld

Maar dit is niet de voornaamste reden waarom dit boek me niet heeft overtuigd. Bladzijden lang, voorbeeld na voorbeeld over verloren gegane prehistorische beschavingen, overal ter wereld, waarschuwen beide auteurs ons, zoals het goede wetenschappers past, hoe weinig we met zekerheid over die beschavingen op basis van het archeologisch materiaal kunnen weten, om vervolgens toch gewoon tot in detail de totaal anders georganiseerde samenlevingen te beschrijven. Je hoeft geen specialist in archeologie te zijn, om na het zoveelste voorbeeld toch even te beginnen twijfelen aan de nauwkeurigheid. Beide auteurs hebben net iets teveel hun best gedaan om, wat ze niet aan voorbeelden konden vinden in de 3000 jaar geschreven en beschreven geschiedenis, wel in veelvoud terug te

vinden in stenen en voorwerpen die hen niet kunnen tegenspreken: *de utopie van niet hiërarchische, toch complexe grootschalige samenlevingen*. We zitten vast in de mythen van Rousseau en Hobbes en die werken niet meer, stellen ze. "De structuren en betekenissen die deze mythen bevorderen zijn protserig, verbleekt en politiek gezien rampzalig" stellen ze zonder enige uitleg, botweg als een vaststaande vanzelfsprekende conclusie. Een mening die ik niet zondermeer kan delen. De informatie over wat al dat nieuw archeologisch onderzoek ons, aldus de auteurs, aan inzichten biedt over andere modellen van samenleven, wordt bovendien achtergehouden door de kaste die het traditioneel onderzoek monopoliseert. Het is een academische *no go-zone*. Er hangt over dit boek dus toch ook een zweem, eigen aan onze tijdsgeest, van samenzwering om de oogverblindende wetenschappelijke waarheid die zij wel zien achter te houden. Beide auteurs stellen trots dat zij, ondanks de weerstand, dit wel durven bloot te leggen en te delen met de wereld. "Baanbrekend en brutaal" staat er op de kaft. "Revolutionary" op de Engelse editie. Een beetje *conspiracy* als verkoopsargument.

Op eigen risico

Het boek, hoe fascinerend ook, heeft me dus niet overtuigd. Maar het heeft me toch geholpen om met een nog grotere kritische blik te kijken naar alle boeken in het genre van de grote verhalen (*grand narrative*) zoals ze het zelf ook noemen. Een traditie waar ze zich zelf toe rekenen. Het is een aangenaam te lezen genre. *Sapiens* bewees het al. Velen gingen

hen trouwens voor. Maar het heeft zijn beperkingen en vervalt snel in projectie van eigen politieke opvattingen op het verleden. Het kan grondig historisch onderzoek niet vervangen. In plaats van een *quote* met "Wereldwijde bestseller", "Baanbrekend en brutaal ... een opwindende leeservaring" of "Revolutionary" zou een waarschuwing *Se non è vero, è ben trovato* niet misstaan op boeken als *Sapiens* of *Het begin van alles*. Om van te genieten met mate en op eigen risico.

Johan Basiliades

* *Graphic novel* in twee delen: *Sapiens: een beeldverhaal deel 1. Het ontstaan van de mensheid*, 2020 en *deel 2. De pijlers van de beschaving*, 2021, ook bij Uitgeverij Thomas Rap.

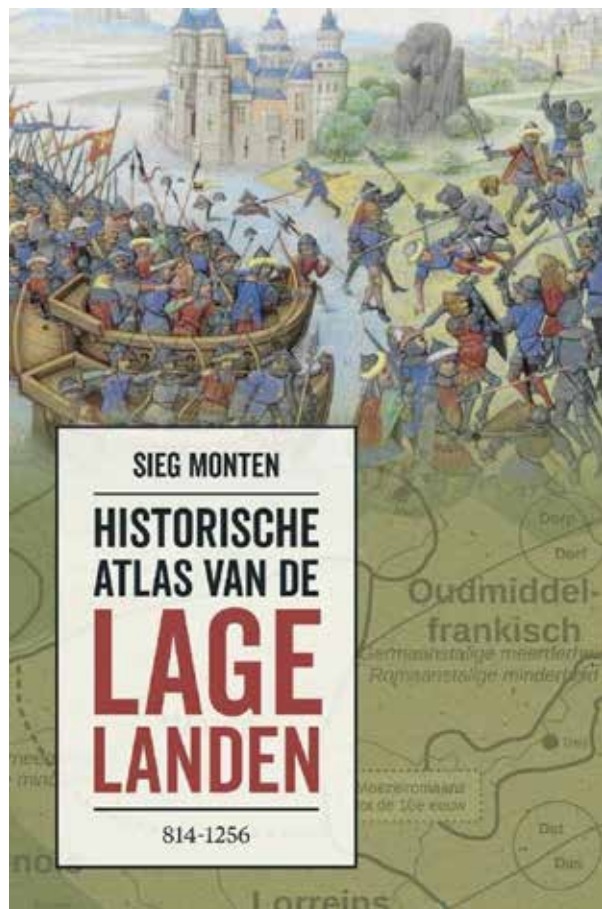
Winnaars vorige winactie:

In de vorige editie van Kortweg gaven we 3 exemplaren weg van Stefan Zweig. Deze werden gewonnen door K. Stroobants, J. Goris en E. Bollaerts. De winnaars ontvingen het door hen gevraagde boek (er was keuze tussen 2 boeken) in de brievenbus. Proficiat, en veel succes bij toekomstige winacties voor wie niet won.

Er was eens ...

Wat voorafging aan de Bourgondiërs.

Boekbespreking: Sieg Monten, *Historische atlas van de Lage Landen (814-1256)*, Uitgeverij Omniboek, Utrecht, 2022

Met de TV-serie *Het verhaal van Vlaanderen*, gepresenteerd door Tom Waes, is de geschiedenis van onze regio hip. Prachtige televisie, dat wel, maar historische duiding om het politiek juist te situeren is onontbeerlijk. De zeer prille kiemen van de geschiedenis van de Lage landen, dus Nederland, België én Vlaanderen liggen ergens bij Karel de Grote en de Karolingers. De eerste tekenen van een herkenbare politieke bewustwording in dezelfde regio moeten we veel later zoeken, bij de Bourgondische eenmaking in de 15e eeuw. Dat is samengevat de visie van Henri Pirenne (1862-1935), dé historicus van België.

Stadslucht Maakt Vrij

Sieg Monten heeft alvast een zeer originele manier gevonden om die periode tussen de dood van Karel de Grote (814) en de dood van Willem II van Holland (1256) te beschrijven: een atlas, met een kaart per schijf van 10 tot 25 jaar. Het is wat willekeurig, maar het werkt. Het geeft de gelegenheid onze regio vorm te zien krijgen. Letterlijk zelfs: de kleine klimaatschommelingen en de

stormvloeden veranderden de kustlijn en het landschap aanzienlijk in deze periode. Met de invallen en rooftochten van de Denen en de Hongaren, het quasi *en stoemelings* erfelijk maken van de leenbanden tussen heer en vazal, de pogingen om via prinsbisdommen een rijkskerk te stichten, ... zien we het feodalisme vorm krijgen. Kaart na kaart wordt onze regio een beetje meer herkenbaar: het Graafschap Vlaanderen, de Prinsbisdommen Luik en Utrecht, de Graafschappen Holland, Luxemburg, Henegouwen, Namen, Loon (latere Limburg) en Leuven (het latere Hertogdom Brabant), ... Zeer langzaam krijgen ze vorm in het lappendeken van feodale banden, die zoals Sieg Monten het zelf omschrijft, wellicht enkel door de middeleeuwen zelf ten volle begrepen werden. Ook het taalkundig landschap op de grens tussen Romaans en Germaans, verschuift eigenlijk weinig. In de 9de eeuw kreeg de Romaans-Germaanse taalgrens min of meer haar definitieve vorm, en ook in het Rijnland stokte de Hoogduitse klankverandering. Het boek eindigt met de overgang van het Oudnederlands naar het Middelnederlands, het Diets.

De investituurstrijd tussen de Keizer en de Paus is bepalend voor deze geschiedenis. Het concordaat van Worms (1122) is een keerpunt: het is de kiem van een scheiding van kerk en staat, alvast het concept ervan. Het is ook de aanzet voor een grotere en meer zelfstandige rol voor de vorstendommen, hier en elders.

Een verrassende passage is de toespraak van Iwein van Aalst in Gent op 16 maart 1128. Honderd jaar voor de *Magna Carta* (1215) omschrijft hij het concept van volkssoevereiniteit, waar onderdanen hun mening hebben over de geschiktheid van de Graaf, niet enkel de adel en de geestelijkheid, maar ook de stedelingen dus. "De redevoering markeerde de doorbraak van de steden als politieke machtsfactor in het graafschap Vlaanderen en vormde de kiem van de hedendaagse Europese rechtstaat" aldus Sieg Monten. Een dynamiek die door stadsstichtingen, het verlenen van stadsrechten, door jaarmarkten almaal versterkt werd in onze regio. "In de loop van de twaalfde eeuw raakte het gebruik ingeburgerd dat een horige na een verblijf van één jaar en één dag in een stad vrij was. Stadslucht maakt vrij. Een stad met privileges trok de boeren uit de omgeving aan." Met het politieke *Stadslucht Maakt Vrij*-initiatief gaf Sven Gatz rond 2003 in verschillende publicaties deze stedelijke omwenteling als symbool aan van de stedelijke liberale *state of mind*.

Daar gaat Sieg Monten niet op in, maar het kader wordt historisch neergezet. Er veranderde wel degelijk iets in Europa met die nieuwe stedelijkheid. *Stadslucht maakt vrij* is een sterk logo dus om ook vandaag die sfeer weer te geven.

De kiemen van ...

Naast grote geschiedenis gaat Sieg Monten soms te uitvoerig in op elke stamboom en troonopvolging in ieder graafschap, van het grootste tot het kleinste, waardoor het overzicht soms zoek is en het moeilijk volgen is voor de lezer die, zoals mezelf, geen beroepsmediëvist is. Anderzijds maakt Monten dit ruimschoots goed door tal van anekdotes een plaats te geven in zijn overzicht: over de beroemdste Nederlandstalig-achtige neergeschreven en teruggevonden tekst, het liefdesgedicht 'Hebban olla uogala nestas hagunnan hinase hi(c) (e)nda thu uuat unbidan uue nu' (ca. 1100); of het ontstaan van de legende van Manneke Pis bij de Slag van Ramsbeek in 1142; of het ontstaan van de Vlaamse Leeuw rond 1147: het ontwerp van een "klimmende leeuw van Sabel (zwart) op een achtergrond van Goud (geel)" nam Graaf Diederik van den Elzas, na de derde kruistocht, mee uit wat toen Outremer heette. Het Midden-Oosten dus. De Vlaamse Leeuw is dus Arabisch. Brabant en Holland namen het al snel in een andere kleurencombinatie over. De klauwen en tong in Keel (rood) dateert van halverwege de 13e eeuw.

Als goed historicus laat Sieg Monten zich niet verleiden de geschiedenis met terugwerkende kracht te schrijven. Waar zijn verhaal eindigt moet alles eigenlijk nog beginnen, schrijft hij. Rond 1250 kon het nog alle kanten uit: opgaan van de lage landen in het Duitse Rijk, in Frankrijk, of een autonoom geheel. "De latere Bourgondische eenmaking was geen vanzelfsprekendheid", aldus Sieg Monten. Doorheen de kaarten en toelichting zien we een herkenbaar patroon ontstaan, meer niet. Niet toevallig hebben we het meermaals over *de kiemen* van een aantal latere evoluties. Ze worden vermeld omdat ze later relevant zijn geworden. Heel wat in die tijd even belangrijke, of nog belangrijkere evoluties, werden minder of niet vermeld, omdat ze weinig impact hebben gehad op de lange termijn. Dat is het lot van de geschiedschrijving. Er zich van bewust zijn is zeer belangrijk.

Johan Basiliades

Hoe klonk Diets / Middelnederlands eigenlijk?

Op het digitale platform van de openbare omroep, VRT Max, kan je het programma *Man over Woord* herbekijken. In de vierde aflevering maakten ze een reconstructie van hoe Nederlands klonk in 500, 1000 en 1500. Het resultaat wordt vertolkt, in klank en beeld, door Pieter Embrechts en Reinhilde Declair (foto). Ze spelen een marktscène na: een aanrader! Professor historische taalkunde van de Universiteit Leiden geeft toelichting. Ons hedendaags Nederlands zou verstaanbaar moeten

zijn op een markt tot ca. 1200, meent hij. En dus ook omgekeerd.

Online vonden we ook A.Z. Foreman's "Creating recordings in historical languages & verse-translations." Foreman maakt een reconstructie van circa 4 minuten lang. Hij leest voor uit "Karel ende Elegast", omstreeks 1270 geschreven in Brabant. Een gedicht in het bekende genre van de Karelromans, over Karel de Grote. Via foreman.willemsfondsbrussel.be word je doorgestuurd naar dit fragment.

Gratis deelname

INFOSESSIE WILSVERKLARINGEN

Informatie over de wettelijke mogelijkheden en praktische ondersteuning bij het invullen van de wilsverklaringen.

DATA

► In het huisvandeMens Brussel

Ma. 06/02/23 10u00 ► 12u00

Ma. 03/04/23 10u00 ► 12u00

Ma. 05/06/23 10u00 ► 12u00

► In Huis Praktisch Humanisme

Ma. 06/03/23 10u00 ► 12u00

Ma. 08/05/23 10u00 ► 12u00

INFO & INSCHRIJVEN

Per infosessie aanvaarden we **maximum 8 personen**. Daarom graag vooraf een seintje via levenseinde@vrijzinnigbrussel.be

LOCATIE

HUISVANDEMENTS BRUSSEL

Saintelettesquare 17
(ingang via Akenkaai 1), 1000 Brussel

HUIS PRAKTISCH HUMANISME

Pleinlaan 2, 1050 Brussel

T 02/242.36.02 • www.vrijzinnigbrussel.be

f @huisvandeMensbxl

Bezorgd over je afhankelijkheid? Alcohol, drugs, pillen...?

Info
en telefonische
opvang
09 330 35 25
7/7 dagen
Van 6 tot 22 u.

Praten helpt!

Iedere **derde woensdag van de maand** om 14.00 uur stipt. Voor de precieze data: www.sosnuchterheid.org/jette.

Waar? UZ Brussel - Campus Jette, Laarbeeklaan 101, 1090 Jette

De bijeenkomsten gaan door in de **psychomotorische ruimte** op de 2de verdieping,
net voor de ingang van de afdeling psychiatrie. Volg **route 220** naar verpleegeenheid **A220**.

Info: 0488/980683 • www.sosnuchterheid.org

Een nuchtere kijk op het leven

Liefde na liefde

Originele titel: Love after Love

De tijd zal komen
wanneer je, opgetogen
jezelf zal begroeten, arriverend
aan je eigen deur, in je eigen spiegel
en elk zal glimlachen bij het welkom van de ander

en zeggen, zit hier. Eet.
Je zal de vreemde die je zelf was, opnieuw liefhebben.
Geef wijn. Geef brood. Geef je hart terug
aan zichzelf, aan de vreemde die je heel je leven

al lief heeft gehad, die je negeerde
voor een ander, die je volledig kent.
Neem de liefdesbrieven van de boekenplank af

de foto's, de wanhopige briefjes,
Schraap je eigen beeld van de spiegel af.
Zit. Verorber je leven.

Eind jaren '90 werd het vak 'Hoogtepunten uit de poëzie' aan de VUB gedoceerd op woensdagavonden tussen 16u en 18u. Professor van dienst was de veel te vroeg overleden Michel Bartosik (1948-2008). Bartosik was zelf een dichter. Hij had een sonore, licht brommende stem – altijd goed voor een poëet – en bezat, met zijn Poolse roots en Antwerpse jeugd, een ietwat enigmatische, maar uitermate innemende persoonlijkheid ¹. Op winteravonden liet hij tijdens die twee uur zo telkens 2 à 3 meticuleus uitgezochte gedichten uit de wereldliteratuur de revue passeren voor een uitgebreide analyse. Bartosik reikte daarbij telkens een aantal handvaten aan; biografische gegevens en de meervoudige betekenis van sommige kernwoorden. Meer niet. Vervolgens liet hij zijn studenten

de gedichten onderwerpen aan een close reading om zo tot een eigen interpretatie te komen ². Zijn lessen hielden het midden tussen academia, literaire analyse, esoterie en algehele levensfilosofie. Ze bereikten, althans voor de ontvankelijken, wel hun doel. Eén van die gedichten was 'Love after Love' van Derek Walcott.

Dit is wellicht Walcotts (1930-2017) bekendste korte gedicht. Als auteur werd hij vooral bekend door 'Omeros', zijn lange epische gedicht, geïnspireerd op de Odyssee, maar dan in een Caribische context. Walcott is de ultieme dichter van de Caribische melting pot, met Westerse, Amerikaanse en Afrikaanse invloeden die hij moeiteloos in tintelend Engels in elkaar laat overvloeien. 'Love after Love' is echter iets anders. Het had even goed door een Franse, Poolse of Chinese dichter geschreven kunnen worden. En dat maakt het ook zo bijzonder. Walcott heeft hier zijn eigen stylistische stempel uitgewist om iets wezenlijks over de 'condition humaine' te zeggen.

Dit is geen 'klassiek' liefdesgedicht. Die gaan doorgaans over de verheerlijking van de liefde of de ander. Love after love gaat over zelfliefde. Niet de narcistische variant, waarbij empathie ver te zoeken is, maar wel die waarbij je zorg draagt voor jezelf. Walcott beschrijft hoe te herstellen van de 'verstrengeling' die zo typisch is voor de liefde, maar waarin een mens ook het risico loopt zichzelf te verliezen ³. Volgens Walcott kan dat door kleine stapjes te zetten. Dat klinkt misschien een beetje als een advies uit de Flair of de Libelle, maar in de woorden van een Nobelprijswinnaar Literatuur uit Saint-Lucia krijgt dit stappenplan een poëtische dimensie en bovendien, it makes sense in psychologisch opzicht. Lees aandachtig de verschillende versregels. Die zijn telkens kort. Ze zijn ook opgesteld in een zacht imperatief. Hun ritme wordt ook soms onderbroken; zoals in: "wanneer je, opgetogen". Hiermee geeft Walcott subtiel aan dat het

proces met horten en stoten zal verlopen, maar dat het doel an sich wel duidelijk is. Het is ook niet zonder reden dat hij woorden gebruikt zoals de spiegel, de deur, wijn, brood. Bij hem zijn dit geen dode metaforen die zo oud zijn als de literatuur zelf, maar wel woorden en zaken die een persoon moeten helpen om terug te 'aarden'. Back to reality.

De meest klassieke lezing van dit gedicht stelt natuurlijk dat dit over de zelfherontdekking gaat na een liefdesbreuk. Maar in feite is dat maar een beperkte lezing. Het gaat over jezelf verliezen tout court. Of dat nu in de liefde is, in je kinderen (!), in drugs of -in this day and age- je werk. Het gaat over overgave en jezelf terug leren centreren. Walcott toont zeer concreet aan hoe je terug 'naar de basis' moet en vooral, dat je moet beseffen dat die nooit verloren is gegaan. Ze is misschien wel even overspoeld of ondergesneeuwd geraakt door de buitenwereld. Walcott schrijft dit alles echter vooral met zeer veel empathie en wijst op het belang van zelfcompassie. Wie zichzelf nooit verliest, is immers zelf maar al te vaak een lost cause. En gaat ook nooit de weg vinden. In die zin sluit dit gedicht thematisch natuurlijk wel weer aan bij zijn bewerking van de Odyssee.

Kurt Deswert

¹ Van Bartosik kwam ook de ietwat schampere opmerking: "En dat voor een dichter!" nadat hij Kristien Hemmereichs' biografische aantekeningen over de bedprestaties van haar partner Herman De Coninck ter sprake bracht. Maar dit geheel terzijde.

² Al dient gezegd dat hij die meermaals ook wel subtiel een bepaalde richting uit durfde sturen...

³ Een beetje jezelf verliezen is doorgaans wel nodig. Stel je voor dat je je hele leven alleen maar met jezelf opgescheept zit... Wat een armoede...

Foto-album

27 november - Brunch Azul met de Sint in Schaarbeek

Foto-album: een kleine terugblik

27 november - Geleid bezoek Hortamuseum Sint-Gillis

10 december en 14 januari - Geleide bezoeken aan de expo Shin Hanga in het KMKG

17 december - Geleid bezoek aan La Fonderie

Overzicht op de voorbije activiteiten

14 januari - Bezoek Strip- & Marc Sleenmuseum

12 januari - Bijwonen Flagey-optreden & intro

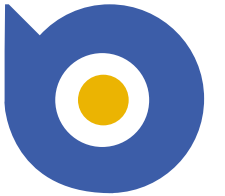

15 januari - Bijwonen optreden Mechels Kamerorkest

17 januari - Workshop De circulaire aanrechtgrariër in GC De Zeyp

SCHOOLBEZOEK: GO! PACHECO

- 🕒 **Woensdag 8 februari om 16u00**
- 📍 Oratoriënberg 20, Brussel
- 💶 4 euro voor leden / 10 euro voor niet-leden
- 📄 Inschrijven via www.korei.be / meer info via centrum@willemsfondsbrussel.be
- Willemsfonds Brussel-Centrum i.s.m. Korei

GELEID BEZOEK AAN HET KMSKA

- 🕒 **Zaterdag 11 februari om 14u00**
- 📍 KMSKA, Plaatsnijdersstraat 2, Antwerpen
- 💶 23 euro
- 📄 Inschrijven via denise.vergeylen@telenet.be
- Willemsfonds Neder-over-Heembeek

MICHAEL VAN PEEL: WELCOME TO THE REBELLION

- 🕒 **Zaterdag 11 februari om 20u00**
- 📍 Vaudevilletheater, Koninginnegalerij 13, Brussel
- 💶 15 euro voor leden / 20 euro voor niet-leden
- 📄 Uitverkocht. Eventueel terug vrijgekomen tickets zijn te koop via rebellion.willemsfondsbrussel.be
- De Brusselse Willemsfondsafdelingen, met steun van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

BOEKVOORSTELLING "EEN VERZWEGEN LEVEN"

- 🕒 **Zaterdag 18 februari om 20u00**
- 📍 Replica Bookshop, Scheldestraat 61, Sint-Jans-Molenbeek
- 💶 Gratis
- 📄 Inschrijven via info@replicabookshop.be
- Willemsfonds Kanal & Molenbeek i.s.m. Replica Bookshop

GELEID BEZOEK AAN HET RIOLENMUSEUM

- 🕒 **Zondag 19 februari om 14u15**
- 📍 Riolenmuseum, Anderlechtsepoort, Brussel
- 💶 Gratis
- 📄 Inschrijven via mimi@willemsfondsbrussel.be
- Willemsfonds Ganshoren & Koekelberg

TOCHT LANGS LICHTFESTIVAL BRIGHT BRUSSELS

- 🕒 **Zondag 19 februari om 18u00**
- 📍 Afspraak aan station Brussel-Centraal
- 💶 Gratis (er is bij deze activiteit geen gids)
- 📄 Meer info & inschrijvingen via denise.vergeylen@telenet.be
- Willemsfonds Neder-over-Heembeek

GELEID BEZOEK AAN EXPO "UNTOLD STORIES" - PETER LINDBERG

- 🕒 **Zaterdag 25 februari om 14u00**
- 📍 Vanderborghtgebouw, Schildknaapstraat 50, Brussel
- 💶 8 euro voor leden / 10 euro voor niet-leden
- 📄 Inschrijven via hans@willemsfondsbrussel.be
- Willemsfonds Zuidwest-Brussel en Podium&Muziek

GELEID BEZOEK AAN DE EXPO PHILIPPE VAN SNICK

- 🕒 **Zaterdag 4 maart om 14u00**
- 📍 SMAK, Jan Hoetplein 1, Gent
- 💶 5 euro voor leden / 7 euro voor niet-leden
- 📄 Inschrijven via pjdecoster@willemsfondsbrussel.be
- Willemsfonds Schaarbeek-Evere-Sint-Joost

GELEID BEZOEK AAN DE EXPO "LOCAL HEROES"

- 🕒 **Zaterdag 4 maart om 14u00**
- 📍 MIMA, Henegouwenkaai 41, Sint-Jans-Molenbeek
- 💶 4 euro voor leden / 6 euro voor niet-leden
- 📄 Inschrijven via wannes@willemsfondsbrussel.be
- Willemsfonds Molenbeek

SCHOOLBEZOEK UNESCO KOEKELBERG

- 🕒 **Zondag 5 maart om 11u00**
- 📍 Klein Berchemstraat 1, Koekelberg
- 💶 4 euro voor leden / 10 euro voor niet-leden
- 📄 Inschrijven via www.korei.be / meer info via centrum@willemsfondsbrussel.be
- Willemsfonds Brussel-Centrum & Koekelberg i.s.m. Korei

CONCERT THE BRUSSELS CONCERTBAND

- 🕒 **Zondag 5 maart om 15u00**
- 📍 W:Hall, Charles Thielemanslaan 93, Sint-Pieters-Woluwe
- 💶 15 euro / 7,50 euro voor kinderen tot 14 jaar
- 📄 Tickets via concertband.willemsfondsbrussel.be
- Willemsfonds Anderlecht, Ganshoren, Jette, Kanal, N.-o.-Heembeek, Podium & Muziek, Schaarbeek-Evere-St.-Joost & Woluwe

GELEID WERFBEZOEK BEURSGEBOUW

- 🕒 **Donderdag 9 maart om 17u30**
- 📍 Beurs, werfingang Henri Mausstraat, Brussel
- 💶 Gratis
- 📄 Inschrijven via hans@willemsfondsbrussel.be
- Willemsfonds Brussel-Centrum & Kanal

WANDELING: DE JUNCTION IN EEN NIEUW DAGLICHT

- 🕒 **Zaterdag 11 maart om 14u00**
- 📍 Congreskolom, Congresplaats, Brussel
- 💶 6 euro
- 📄 Inschrijven via hans@willemsfondsbrussel.be
- Willemsfonds Kanal

OP DE KOFFIE MET SABINE DE VOS

- 🕒 **Dinsdag 14 maart om 14u00**
- 📍 GC De Zeyp, Zeypstraat 47, Ganshoren
- 💶 5 euro voor leden / 6 euro voor niet-leden
- 📄 Inschrijven via www.dezeyp.be of dezeyp@vgc.be
- Willemsfonds Ganshoren i.s.m. GC De Zeyp en andere Ganshorese verenigingen

UKKELS EETFESTIJN

- 🕒 **Zaterdag 18 maart van 's middags tot en met 's avonds**
- 📍 Royal Leopold Ukkel, Zwartbeekstraat 23, Ukkel
- 💶 Prijs afhankelijk van wat u bestelt
- 📄 laurentvanderelst@hotmail.be of 0476 29 09 83
- Willemsfonds Zuidwest-Brussel

LEZING-TASTING MET TONI COPPERS

- 🕒 **Vrijdag 24 maart om 19u30**
- 📍 Bibliotheek De Lettertuin, Grote Prijzenlaan 63, Sint-Pieters-Woluwe
- 💶 8 euro
- 📄 Inschrijven via willemsfonds.woluwe@gmail.com
- Willemsfonds Woluwe

GELEIDE WANDELING IN HOOG-EVERE

- 🕒 **Zaterdag 25 maart om 10u00**
- 📍 Plaats van afspraak wordt bij inschrijving meegedeeld
- 💶 3 euro voor leden / 5 euro voor niet-leden
- 📄 Inschrijven via pjdecoster@willemsfondsbrussel.be
- Willemsfonds Schaarbeek-Evere-Sint-Joost

BOEKVOORSTELLING "SCHWALBE"

- 🕒 **Donderdag 30 maart om 19u00**
- 📍 Crossing Schaarbeek, Algemeen Stemrechtlaan, Schaarbeek
- 💶 Gratis
- 📄 Inschrijven via suzanne.terhaar@willemsfonds.be
- Willemsfonds Schaarbeek-Evere-Sint-Joost & Woluwe

GELEID BEZOEK AAN DE BEGRAAFPLAATS VAN SINT-JOOST-TEN-NODE

- 🕒 **Zaterdag 29 april om 14u00**
- 📍 Begraafplaats, Henri Choméstraat 9, Schaarbeek
- 💶 5 euro
- 📄 hans@willemsfondsbrussel.be
- Willemsfonds Kanal

SAVE THE DATE: OPTREDEN JAN DE SMET & THE BONNIES

- 🕒 **Vrijdag 12 mei om 19u30**
- 📍 Vaudevilletheater, Koninginnegalerij 13, Brussel
- 📄 Meer info in de volgende editie van Kortweg